

Justiția în interesul copilului – perspectivele și experiențele specialiștilor din România

2012

Sumarul rezultatelor

Contractor FRANET: Fundația Centrul de Resurse Juridice

Autoare: Fusu-Plăiașu, G, și Manole, M.

Intervievatoare: Georgiana Elena Pascu și Claudia Cerasela Bănică

Acesta este sumarul unui document contractat ca material cadru pentru o analiză comparativă efectuată de Agenția UE pentru Drepturi Fundamentale (FRA) în cadrul proiectului privitor la [participarea copiilor la proceduri judiciare](#). Informațiile și opiniile cuprinse în acest document nu reflectă în mod necesar poziția oficială a FRA. Documentul este făcut public doar în scopuri de transparență și informare și nu reprezintă consiliere juridică sau o opinie juridică.

Acest sumar a fost realizat și tradus de Centrul de Resurse Juridice pe baza raportului de cercetare privind România. Raportul complet poate fi accesat la: http://fra.europa.eu/sites/default/files/child-friendly-justice-professionals_ro.pdf

SUMAR

O analiză națională a situației copiilor implicați în proceduri judiciare (în calitate de victime sau martori în proceduri penale sau implicați în proceduri civile) a arătat că România nu are un sistem de justiție pentru copii adecvat, care să fie adaptat nevoilor copilului. Astfel, procedurile penale și civile se desfășoară în mare parte în conformitate cu reglementările și procedurile aplicabile adulților; doar câteva prevederi speciale pentru copii pot fi găsite iar unele dintre acestea nu sunt îndeajuns de puternice (deoarece nu sunt obligatorii), sau se aplică doar anumitor categorii de copii. Limbajul și regulile în timpul procedurilor nu sunt accesibile copiilor, și nu există materiale adaptate care să fie folosite în acest sens.

Nu există nicio metodologie națională care să ghideze specialiștii în ceea ce privește maniera în care ar trebui să conducă audierea copiilor și nicio metodologie cu privire la informarea și pregătirea copilului pentru proceduri. În absența unor reguli clare, fiecare specialist din domeniul juridic își dezvoltă propria abordare în relație cu copiii cu care lucrează.

În procedurile penale, audierea copiilor este abordată dintr-o perspectivă procedurală, și nu dintr-una de drepturile omului. Ca să-și poată exercita dreptul de a fi ascultați, copiii ar trebui să primească informații relevante și sprijin în acest sens. Cu toate acestea, cercetarea arătat faptul că aceste elemente importante - informare și sprijin – sunt neglijate, în timp ce audierea copilului pare în primul rând a fi condusă de nevoia de a rezolva cazul. Această cercetare a identificat probleme precum audieri repetate (care au un efect traumatizant asupra copilului), spații de audiere inadecvate (neprietenoase, reci, care nu-i asigură siguranța și intimitatea), audieri publice (care expun copilul victimă sau martor la contactul cu făptuitorul; audierea copilului prin mijloace audio-video este o excepție, mai degrabă decât practică obișnuită), lipsa specializării profesioniștilor implicați (care, în acest fel, ar putea aborda o victimă de o manieră neprietenoasă și inadecvată) și absența serviciilor de sprijin. Au fost prezentate și situații în care regulile existente cu scopul de a proteja copilul nu au fost respectate.

În proceduri civile, copiii ar trebui să fie mereu audiați în camera de consiliu, dar această regulă nu este mereu respectată (astfel, interviurile arată că ar putea fi de asemenea audiați în sala de judecată, chiar și în prezența publicului). În proceduri civile, copiii mai mici de 10 ani sunt rareori audiați. Audierile sunt în general considerate neplăcute pentru copil, iar opiniilor copilului li se acordă o greutate mai mare sau mai mică, în funcție de ce anume consideră judecătorul ca fiind interesul superior al copilului în cazul respectiv. Mai mulți participanți în cadrul cercetării au subliniat nevoia de a avea asistența unui psiholog pentru audierile cu copii.

Copiii pot să petreacă și câteva ore pe holurile instanțelor sau în sălile de judecată înainte de a fi audiați atât în proceduri civile cât și în cele penale.

Dreptul copilului la informare nu este asigurat în mod adecvat. Niciun specialist nu are responsabilitatea să informeze sau să verifice dacă copilul implicat în proceduri judiciare a primit informații, în timp ce unii specialiști, în principal din domeniul social, au arătat o cunoaștere limitată a procedurilor și practicilor relevante. Cercetarea a relevat că unii copii ar putea fi induși în eroare sau ar putea să primească informație incorectă sau contradictorie. Altor copii nu li se spune nimic, aceștia neprimind niciun fel de

informații sau sprijin din partea specialiștilor, cu precădere în cazurile de divorț și stabilire a custodiei. Nu există mecanisme de cooperare între specialiștii/instituțiile relevante și s-a observat o ruptură între specialiștii din domeniile social și juridic.

Mulți dintre cei intervievați nu au putut să ofere o definiție adecvată a sintagmei „interesul superior al copilului”, și, per total, au apărut să nu urmeze acest principiu în munca lor zilnică cu copiii.

Problemele identificate în cadrul cercetării sunt în primul rând de natură sistemică (încărcarea cu un număr mare de dosare, lipsa resurselor, a formării/specializării și a regulilor și metodologiilor adaptate, etc...), în timp ce bunele practici și eforturi sunt mai degrabă dezvoltate de specialiști dedicați și proactivi sau în cadrul unor proiecte/inițiatives la scară redusă, ce rămân insuficient valorificate.

Aceste rezultate reflectă într-o măsură mai mică situația copiilor care participă la proceduri în calitate de făptuitori, deoarece această categorie nu a făcut parte din grupul țintă și nu a fost inclusă în eșantionul cercetării. Există reguli și proceduri specifice pentru copiii ce vin în conflict cu legea iar problemele pe care le întâmpină acești copii pe parcursul procedurilor sunt diferite.

ASPECTE METODOLOGICE

Cercetarea derulată în România în cadrul proiectului „Participarea copiilor în procesul de justiție” a urmat metodologia comună de cercetare creată de FRA (Agenția UE pentru Drepturi Fundamentale).

Cercetarea, derulată în anul 2012, a cuprins o analiză a legislației, metodologiilor, statisticilor și a altor publicații relevante cât și rezultatele a 53 de interviuri cu specialiști din domeniile social și juridic și a două discuții focus-grup (privind aspecte civile respectiv penale) cu câte șapte participanți - majoritatea dintre cei intervievați. În total, au fost incluși 55 de specialiști, 38 femei și 17 bărbați. Principalele zone acoperite au fost: București (20 participanți) și județele Brașov (8 participanți), Iași (16 participanți), Timiș (12 participanți).

Dintre cei intervievați, 30 au provenit din domeniul juridic și 25 din domeniul social: 23 de specialiști lucrând exclusiv în domeniul penal, 17 exclusiv în domeniul civil și 15 în ambele domenii. Astfel, au fost intervievați 9 judecători de la diferite niveluri de jurisdicție, 5 procurori, 4 polițiști, 10 avocați, 2 consilieri juridici; 14 psihologi, 6 asistenți sociali și 5 specialiști din ONG-uri. Durata medie a interviurilor a fost de 60 de minute, cu un maxim de 122 de minute și un minim de 37 de minute. Focus grupurile au durat 94 minute (civil) și 116 minute (penal).

În anii 2013 și 2014, cercetarea a fost urmată de interviuri cu copii care au fost audiați în calitate de martori sau victime în proceduri penale, respectiv audiați în proceduri civile. Rezultatele vor fi lansate ulterior.

PRINCIPALELE REZULTATE ȘI EVALUĂRI

DREPTUL DE A FI ASCULTAT

Audierea copilului în cazuri civile pare condusă de nevoia judecătorului de a înțelege mai bine situația copilului, pentru a lua decizia finală în conformitate cu ceea ce judecătorul consideră a fi în interesul superior al copilului.

Audierea copilului în cazurile penale pare condusă de nevoia de a rezolva cazul, în timp ce măsuri insuficiente sunt luate pentru a proteja copilul victimă sau martor. Copilul este văzut de polițiști și magistrați în primul rând ca o sursă de informații care ar putea aduce dovezi în caz. Din cauza cerințelor procedurale, copilul trebuie să fie implicat în diferite etape ale procedurii (urmarirea penală și instanță) și astfel să **ia parte la audieri repetate care îl expun victimizării secundare**. În ciuda faptului că legea prevede posibilitatea **înregistrării interviului prin mijloace audio-video, situațiile în care aceste prevederi sunt folosite reprezintă excepția mai degrabă decât o practică comună**. Intervistații au menționat faptul că unele organe de urmărire penală și instanțe nici nu sunt echipate pentru acest lucru. Chiar și în Iași, unde organizațiile societății civile au contribuit cu echipament pentru dotarea secțiilor de poliție, parchetelor și instanțelor, cercetarea nu a indicat o frecvență mai mare a audierilor prin înregistrare audio-video. Mai mult, au fost date exemple în care audieri înregistrate nu au fost folosite pentru a preveni victimizarea secundară, ci pentru a dovedi că un copil victimă a traficului și-a schimbat declarația sau că ofițerul care conducea urmărirea penală nu s-a comportat de o manieră intimidantă față de copil.

Lipsa de grijă față de nevoile copilului merge până la acceptarea de către polițiști sau procurori să organizeze **confruntări între copilul victimă și făptuitor**.

Intervistații și-au amintit cazuri în care **copiii au fost hărțuiți de media**, care a reușit să obțină detalii cu privire la cazurile lor. Anumite informații despre cazurile în instanță sunt făcute publice pe portalul instanțelor – de exemplu, numele complet al unui copil victimă și al reprezentantului legal al acesteia (cel mai probabil unul dintre părinți sau o rudă arpopiată) au fost listate printre detaliile cu privire la un caz de trafic de minori, menționându-se totodată clar că copilul era parte vătămată. Astfel de situații sunt foarte nocive pentru eforturile de a ajuta copilul victimă să se integreze în comunitate și să facă față traumei.

Majoritatea interviuștilor s-au plâns de faptul că **prevederile legale nu sunt îndeajuns de puternice**, lăsând protecția copilului la decizia magistratului, în loc să stipuleze proceduri obligatorii care să fie urmate. Cercetarea arată rezultatul îngrijorător că **nici măcar reglementările existente nu sunt respectate în totalitate**. Astfel, au fost descrise situații în care copilului victimă sau martor i s-a cerut să răspundă la întrebările adresate direct și uneori umiltoare ale avocaților făptuitorului sau chiar ale făptuitorului, în ciuda faptului că întrebările acestora ar fi trebuit adresate prin intermediul judecătorului. Nu e surprinzător în aceste circumstanțe faptul că unii copii își schimbă declarațiile inițiale sau chiar că refuză să ia parte la proceduri (nemaiprezentându-se la audierile ulterioare sau dispărând).

Numeroși intervievați s-au plâns de **slaba reprezentare legală oferită de avocații din oficiu care s-au comportat de o manieră ce denota lipsa de interes**. În Iași, copiii ar putea avea avocați din oficiu diferiți de la o audiere/ședință în instanță la alta, în funcție de ce avocat e de serviciu în ziua respectivă. Din cauza acestei lipse de consecvență, interesele copilului nu sunt protejate de o manieră adecvată.

În proceduri civile, judecătorul trebuie să audieze copilul care e mai mare de 10 ani, și poate să audieze un copil mai mic de 10 ani, în timp ce în proceduri penale nu este prevăzută o vârstă obligatorie.

Copiii victime/martori sunt audiați în toate etapele procedurilor penale (cercetare de către polițist, urmărire de către procuror, instanță). Spre deosebire de penal, **copiii care iau parte în proceduri civile sunt de regulă audiați o singură dată**, cu excepția situației în care măsura de protecție specială trebuie revizuită sau dacă sunt audiați în apel.

Audierile copiilor sunt de regulă mai scurte în proceduri civile (câteva minute, rareori ajungând la o oră), spre deosebire de cele din proceduri penale unde pot dura câteva ore (în mod special cele conduse de către organele de urmărire penală în cazuri mai complexe, cum ar fi traficul de minori, când copiii victime/martori pot ajunge să fie audiați și o noapte întregă).

Atât în proceduri civile cât și în cele penale, **copiii pot aștepta câteva ore până să fie audiați în instanță**, petrecându-și timpul pe holuri sau în sala de judecată unde intră în contact cu alte situații potențial neplăcute. De asemenea, în proceduri penale, copiii victime și martori se întâlnesc, în multe situații, cu făptuitorii și/sau membrii de familie ai acestora, având ca rezultat faptul că se expune copilul la **intimidările și amenințările** acestora.

Copiii victime și martori pot fi audiați în **diferite locații care, cu foarte puține excepții, sunt neprietenoase, reci și solemne, eșuând în a oferi intimitate și siguranță**: în timpul urmăririi penale – în birourile polițiștilor și procurorilor, rareori în casa copilului sau la sediul serviciilor de protecție sau ONG-uri; în timpul procedurilor în instanță – în sălile de judecată, uneori în absența publicului, alte ori în ședință publică, rareori în camere speciale echipate pentru audieri cu mijloace audio-video. Pe de altă parte, **copiii audiați în proceduri civile sunt audiați doar la instanță**: în camera de consiliu (de regulă birourile judecătorilor sau ale grefierilor) sau în săli de judecată obișnuite, și aici uneori în sedință secretă alteori, în ciuda reglementărilor, în prezența publicului.

Atât în proceduri civile cât și penale, intervievații au vorbit despre **diferențe în abordarea specialiștilor responsabili de audierea copiilor**. Astfel, participanții au întâlnit profesioniști care au făcut eforturi să creeze un mediu mai prietenos pentru copii, care și-au adaptat limbajul și au arătat empatie pentru copii. Participanții și-au amintit de asemenea de specialiști care au fost reci, rigizi și prea direcți. **Unii dintre copiii implicați în proceduri judiciare penale ar putea fi expuși unui limbaj agresiv și chiar umilitor din partea unor specialiști**, care fac copilul să se simtă vinovat și cumva responsabil pentru trauma suferită (cel mai des în cazuri de fete adolescente care sunt victime ale violenței sexuale sau traficului). Diferențele dintre abordările specialiștilor sunt rezultatul absenței unor reguli clare care ar trebui implementate pentru a se asigura că fiecare copil este sprijinit în a se exprima, fiind tratat cu respect și într-o manieră adaptată nivelului său de dezvoltare cognitivă și emoțională.

Analizând percepțiile intervievaților cu privire la **importanța dată opiniilor copiilor** observăm similarități, dar și diferențe între procesele civile și cele penale. Similaritățile se referă la faptul că importanța dată opiniilor copilului se schimbă de la un caz la altul în funcție de interpretarea judecătorului. Diferențele țin de faptul că în procedurile penale, opiniile copiilor capătă greutate dacă se corelează cu alte dovezi din caz (în conformitate cu principiul importanței egale a dovezilor în procesul penal) în timp ce în proceduri civile, opiniile și dorințele au un impact asupra deciziei atâta timp cât sunt conforme cu ceea ce judecătorul înțelege a fi în interesul copilului.

Observăm faptul că numeroși intervievați care lucrează în proceduri civile **se preocupau de maniera în care decizia finală ar putea afecta viitorul copilului**, spunând că uneori, justiția civilă oferă copilului posibilitatea de a decide cu privire la o chestiune care îi va influența viitorul (spre exemplu, cu care dintre părinți să trăiască).

Intervievații care lucrează în domeniul penal au analizat impactul opiniilor copilului prin „perspectiva cazului”, mai degrabă decât din perspectiva manierei în care audierea ar putea afecta copilul. Astfel, aproape toți intervievații au spus că un copil ar putea să contribuie la rezolvarea cazului și la aflarea adevărului, dar nu s-au preocupat de maniera în care procesul ar putea afecta viitorul copilului. De exemplu, cu greu intervievații s-au gândit că audierile copiilor ar putea avea un impact din perspectiva obținerii de compensații morale sau din perspectiva remedierii vătămării suferite de copil.

Atât în cazuri civile cât și în cazuri penale, copiii trebuie să primească sprijin pentru a putea să folosească dreptul de a fi audiați, în condiții de protecție împotriva stresului emoțional și traumei. Cu toate acestea, constatăm că **nu toți copiii care participă la proceduri judiciare beneficiază de sprijinul profesioniștilor din domeniul social**, trebuind în schimb să facă față singuri unor experiențe dificile, sau cu ajutorul părinților în cele mai bune cazuri. Mai mult, chiar și atunci când este oferit, sprijinul specializat nu acoperă toți pașii de dinainte, din timpul și de după proceduri.

Cercetarea a arătat de asemenea **bune practici și eforturi** depuse pentru a proteja copilul și a asigura o justiție adaptată nevoilor copilului, uneori chiar contestând sau mergând mai departe de regulile și procedurile existente. Unii specialiști și instituții atât din domeniul social cât și din cel juridic sunt proactivi, dezvoltă bune practici sau încheie parteneriate formale sau informale cu scopul de a asigura interesul superior al copilului. Unii judecători, de exemplu, iau copilul victimă în biroul lor înainte de audiere, pentru a evita ca acesta să se întâlnească cu făptuitorul în timp ce așteaptă. În Timișoara, unii dintre copiii victimă ai traficului sunt audiați de poliție la sediul unui ONG care oferă asistență acestor victime.

Per total, **procedurile pentru audierea copiilor atât în proceduri civile cât și în cele penale nu sunt prietenoase și eșuează în a face copilul să se simtă în siguranță și protejat**, practicile adecvate și abordările prietenoase din partea specialiștilor fiind dezvoltate la nivel individual.

DREPTUL LA INFORMARE

Cercetarea arată că, atât în procedurile civile cât și în cele penale, dreptul copilului de a fi informat nu este pus în aplicare în mod adecvat. În ciuda existenței unei prevederi legale care spune că un copil trebuie informat, observăm că nu este folosită nicio metodologie de lucru care să asigure faptul că copilul este informat și pregătit să participe în procedurile judiciare. Astfel, maniera în care copiii sunt informați și sprijiniți variază în mod considerabil și depinde de practicile create de unii specialiști sau instituții, de măsura în care specialiștii acționează în mod proactiv, de cooperarea între specialiști și chiar de nivelul de informare al specialiștilor. Astfel, unii copii primesc informații în primul rând legate de aspectele legislative ale audierilor, fără să fie pregătiți din punct de vedere psihologic pentru experiență, în timp ce alții primesc mai mult sprijin psihologic și social, lipsindu-le informațiile care le-ar permite să-și înțeleagă drepturile și rolurile în cadrul procedurilor. Este îngrijorător să constatăm că **există copii cărora nu li s-a spus nimic** deoarece nu beneficiază de sprijinul sistemului de protecție a copilului sau al vreunui ONG, iar informația primită de la profesioniștii din domeniul juridic este puțină și incompletă. Poate fi vorba de copii victime sau martori, dar și de copii care participă în cazuri de stabilire a custodiei.

Atât în domeniul civil cât și în cel penal, constatăm discrepanțe importante între procedurile explicate de către specialiștii implicați în cercetare, cauzate uneori de faptul că unii specialiști care furnizează informații copiilor nu sunt cunosc foarte bine prevederile legale. Intervievatoarele au observat faptul că 6 profesioniști din domeniul social (atât din sectorul public cât și din cel neguvernamental) aveau o cunoaștere foarte limitată a procedurilor ce reglementează audierea minorilor, și că 2 specialiști din domeniul juridic (un procuror și un judecător) au solicitat timp să se uite prin legislație să se asigure că vor da răspunsurile corecte. A fost contrariant să constatăm că unii dintre profesioniștii care lucrează cu copii nici măcar nu văd importanța informării copiilor despre procedurile judiciare. A reieșit din interviuri că **unii copii pot fi induși în eroare, pot primi informații incorecte sau contradictorii sau pot nici să nu fie informați** despre unele dintre drepturile lor (cum ar fi dreptul de a nu depune mărturie în cazurile penale, sau faptul că și copiii sub 10 ani în proceduri civile pot solicita să fie audiați dacă doresc).

Alte similități între domeniul civil și penal sunt:

- **Niciun specialist nu are responsabilitatea să informeze sau să verifice dacă copilul implicat în proceduri a primit informații;**
- **Procedurile judiciare sunt complexe și neprietenoase** iar limbajul folosit este dificil a fi înțeles de copii, **nu există materiale adaptate** care ar putea fi folosite pentru a face limbajul și regulile mai accesibile copiilor;
- **Majoritatea spațiilor fizice** folosite pentru informarea și pregătirea copilului pentru audieri **nu sunt adecvate** pentru această activitate, fiind reci și neprietenoase;
- Unii specialiști **se concentrează pe domeniul lor de specialitate** sau doar pe etapele procedurilor ce necesită implicarea lor, **furnizând informații incomplete copiilor**, astfel copiilor nu li se prezintă întreaga imagine a implicării lor; există avocați care **se concentrează cumva doar pe părinți** și mai puțin pe informarea copilului.

Copiii care participă ca martori în proceduri penale par să primească mai puțin sprijin și informații. Uneori, copiii victime nu sunt informați că ar putea să urmeze și alte audieri. Faptul că copiii implicați în proceduri penale primesc o copie a procesului verbal în care le sunt enumerate drepturile într-un limbaj specializat sau că li se trimite citația să se prezinte la audiere sunt considerate maniere de a informa copiii de către unii dintre specialiștii ce au luat parte la cercetare. Specialiștilor din domeniul social care sprijină copilul în cadrul audierii nu li se permite de regulă să intervină, chiar și atunci când văd că copilul nu înțelege terminologia juridică, sau că judecătorul nu își dă seama că copilul are dificultăți în a înțelege ce a fost întrebat.

În cazuri de stabilire a custodiei, există șanse mai puține ca copilul să primească informații de la specialiști. Astfel, informația le este furnizată în primul rând de părinți și, uneori, de către avocații părinților. Există cazuri în care instanța decide să ceară unui psiholog de la serviciile de protecție a copilului să asiste copilul.

O recomandare recurentă a fost aceea ca acei copii care participă la proceduri judiciare să beneficieze de de sprijinul unui psiholog pe parcursul procedurilor dar și ulterior.

FORMAREA SPECIALIȘTILOR ȘI COOPERAREA DINTRE ACEȘTIA

Din totalul de 55 de specialiști care au participat la interviuri și discuții focus grup , 32 au participat la formări sau activități similare (seminarii, ateliere de lucru, vizite de studiu, schimburi de experiență, etc...), în timp ce 23 nu au beneficiat de pe urma unor astfel de activități. 7 intervievați au menționat în mod clar că au luat parte la formări/activități similare organizate doar de organizații neguvernamentale. Cu toate acestea, inițiativele și sesiunile de formare organizate de ONG-uri nu reprezintă activități cu caracter permanent, ci unele care depind de proiecte limitate în timp și de oportunitățile de finanțare. Reprezentanții ONG-urilor au menționat că e o provocare să implice magistrați în astfel de activități, deoarece acestea sunt de cele mai multe ori activități de formare necertificate, pentru care nu se poate da o diplomă și pentru că judecătorii și avocații au o încărcare mare de dosare care le limitează capacitatea de a participa.

Institutul Național al Magistraturii organizează un program de formare anual ce include sesiuni pe diferite subiecte. Acestea pot fi frecventate doar de judecători și procurori. Un astfel de subiect este „Justiția juvenilă”. Cu toate acestea, nu toți magistrații incluși în eșantionul nostru au participat la această sesiune specifică.

Analizând distribuția categoriilor profesionale în cazul celor 21 de profesioniști care nu au participat la nicio formare/activități similare, observăm că juriștii sunt cei mai numeroși.

Atragem atenția asupra faptului că imaginea generală a formării așa cum a fost descrisă de către specialiștii care au participat la cercetare ar trebui interpretată cu grijă, ținând cont de faptul că au fost furnizate răspunsuri vagi cu privire la activitățile de formare și că eșantionul nu e reprezentativ la nivel național. Prin urmare, e posibil să existe o situație diferită la nivel național. Totuși, **mulți dintre cei**

intervievați s-au plâns de insuficiența formării și de absența specializării în rândul celor care lucrează cu copiii implicați în proceduri judiciare.

În plus, mai mulți participanți au subliniat faptul că **ar trebui făcută o distincție între cei „specializați” în cazuri cu copii și cei „de desemnați” să se ocupe de astfel de cazuri.** Deși pot exista complete sau secții specializate, magistrații desemnați să lucreze în astfel de complete/secții e posibil să nu aibă formare specială cu privire la cum se lucrează în cazuri ce implică copii.

Se poate observa din interviuri faptul că în cazul specialiștilor desemnați să lucreze în cazuri ce implică copii, cooperarea cu alți actori pare a fi mai puternică. Acești specialiști devin mai ușor de contactat deoarece, în timp, ajung să fie mai bine cunoscuți de către ceilalți actori și astfel se dezvoltă contacte personale.

Intervievatorii au raportat faptul că nu tuturor participanților la cercetare le-a fost ușor să vorbească despre cooperarea între specialiști. Unii și-au limitat răspunsurile la propriile lor roluri și au afirmat că nu se află într-o poziție de a vorbi despre munca altor specialiști, în timp ce alții nu au fost capabili să furnizeze vreun răspuns sau păreau a nu înțelege întrebarea.

Mai mult, nu există niciun mecanism de cooperare clar pentru a se asigura că copilul primește sprijin înainte, în timpul și după audiere. Din păcate, această lipsă de coordonare între specialiști se reflectă mai clar în protecția insuficientă asigurată copiilor sau în lipsa continuității în cadrul intervențiilor. Cu excepția copiilor victime ale traficului, abuzului sexual sau violenței domestice, cât și a copiilor în grija autorităților locale de protecție a copilului sau a ONG-urilor specializate, copiii nu beneficiază de niciun serviciu de sprijin.

DISCRIMINARE

Opinia generală a specialiștilor din domeniul juridic este că nu există discriminare între copiii implicați în proceduri judiciare. Unii dintre specialiștii din domeniul social intervievați împărtășeau aceeași părere. Cu toate acestea, **participanților la cercetare le-a fost dificil să se gândească la măsuri de sprijin ce ar putea fi luate pentru a preveni discriminarea unor copii care au nevoi particulare** care ar putea să le afecteze accesul la justiție sau participarea.

Unii judecători au spus că, pe baza certificatelor medicale sau evaluării furnizate în dosarul copilului, au decis să nu audieze unii copii, considerând că audierea ar fi inadecvată sau prejudiciantă, sau **gândindu-se că le-ar fi fost dificil să comunice cu copilul.**

Mai mulți specialiști din domeniul social au vorbit despre cazuri în care **victime adolescente ale traficului sau violenței sexuale au fost tratate de o manieră umilitoare și agresivă de către organele de urmărire penală, de către specialiști de la institutul de medicină legală, sau în instanță.**

Un specialist din domeniul social care lucrează într-o Direcție Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului a spus că **absența resurselor și supraaglomerarea în centrele de plasament reprezintă**

provocări majore care în final duc la o „selecție” a copiilor ce vor primi sprijin (de exemplu, un copil la terapie intensivă într-un spital va fi priorizat în comparație cu un copil într-un sat care nu primește hrană îndeajuns). Situația prezentată de acest specialist ar putea explica de ce unii dintre copiii implicați în proceduri judiciare nu beneficiază de servicii de sprijin deși au nevoie de ele.

În câteva interviuri și în discuțiile focus-grup în domeniul penal, a apărut **problema costurilor examinărilor la Institutul de Medicină Legală**. Acestea sunt necesare uneori în dosarele de caz ale victimelor sau în evaluarea vârstei copilului în caz de înregistrare tardivă a nașterii. Specialiștii au afirmat că aceste examinări prezintă probleme deoarece costurile sunt obligatorii și nicio instituție nu are o alocare bugetară specială pentru ele. Identificarea resurselor adecvate s-a făcut cu participarea societății civile, și cu toate că ONG-urile nu refuză să plătească taxa pentru copil, acest lucru se face în absența unui buget adecvat dedicat unor astfel de situații. Existența costurilor obligatorii pentru examinările efectuate de Institutul de Medicină Legală afectează accesul la justiție al copiilor cu situații socio-economice vulnerabile.

INTERESUL SUPERIOR AL COPILULUI

Cercetarea a arătat că **numeroși profesioniști au o înțelegere precară a conceptului de „interes superior al copilului”**. Pentru unii dintre ei a fost dificil să furnizeze o evaluare a semnificației acestui concept. Alții au oferit definiții ce denotă confuzie, spre exemplu limitând conceptul doar la nevoile de bază ale copilului sau la „interesul personal” al copilului (dorințele și așteptările copilului), sau făcând chiar referire la obligațiile copilului.

Mulți specialiști din domeniul juridic activi în sfera penală au subliniat faptul că, în ciuda principiului interesului superior al copilului, **cel mai important lucru în cadrul unei investigații este aflarea adevărului, condamnarea făptuitorului și aplicarea procedurilor legale**. Alții au mers până la a spune că interesul superior al copilului este satisfăcut automat prin rezolvarea cazului. Mai mulți specialiști din domeniul social s-au plâns de faptul că copilul este deseori tratat ca un instrument în rezolvarea cazului, și nu ca o persoană.

Unii profesioniști din domeniile juridic și social au subliniat din nou absența siguranței și victimizarea secundară a copiilor, considerând că, **în ciuda eforturilor făcute până acum, procedurile judiciare sunt departe de a asigura și aplica respecta interesul superior al copilului, deoarece eșuează în a proteja copiii**.

O altă grijă împărtășită de mai mulți intervievați este că **interesul superior al copilului victimă sau martor este deseori considerat mai puțin important decât interesele și drepturile apărării** (luând în considerare faptul că copilul victimă sau martor poate fi ușor intimidat de către acuzat), sau chiar decât interesele diferitelor instituții publice.

Doar câțiva specialiști cu un rol activ în proceduri au menționat faptul că interesul superior al copilului i-a ajutat să înțeleagă mai bine nevoile copilului și să identifice soluția adecvată când au fost în dubiu. Și

mai puțini au părut a fi ghidați de interesul superior al copilului în a găsi soluții în situațiile de absență de reglementare sau resurse instituționale. Acești specialiști sunt cei care s-au dovedit a fi mai interesați de cooperarea cu ceilalți profesioniști, pentru a căuta soluții pentru a proteja copilul și pentru a-și adapta abordările în munca cu copiii.

În opinia mai multor specialiști, în principal din domeniul social, interesul superior al copilului este dificil de protejat în contextul procedurilor judiciare de vreme ce trebuie să se bazeze pe o bună înțelegere a copilului și a nevoilor acestuia. Cu toate acestea, **lipsa timpului și încărcarea cu dosare deseori duc la o analiză superficială a situației copilului.**

*

Cu toate acestea **cercetarea a arătat și existența unor bune practici și eforturi pentru a proteja copilul**, a crea spații mai prietenoase pentru audierile copiilor, a folosi abordări adaptate nevoilor copiilor (cum ar fi faptul că judecătorul își dă jos roba, oferă dulciuri sau mere copiilor, personalul instanței care aduce jucării copiilor de la propriii lor copii, specialiști din domeniul social care arată copiilor ce urmează să fie audiați poze cu instanța, etc...) sau pentru a crește nivelul de cooperare între instituții. În plus, câțiva specialiști au menționat că trebuie să facă „improvizații”, uneori în parteneriat cu actori ai societății civile, pentru a depăși lipsurile structurale. Privind din contextul sistemului de justiție așa cum a fost descris în cadrul cercetării, **observăm că aceste eforturi sunt determinate de profesioniști proactivi și dedicați sau de inițiative izolate și la scară mică mai degrabă decât inițiative ce provin din partea sistemului.**

RECOMANDĂRI

Cadrul legal și instituțional

- Revizuirea prevederilor și procedurilor pentru a se asigura faptul că procedurile judiciare ce implică copii sunt în concordanță cu drepturile copilului și sunt adaptate la copii (în acest sens, Orientările Consiliului Europei ar trebui să poată reprezenta o bună sursă de inspirație);
- Asigurarea specializării instanțelor și a organelor de urmărire penală;
- Îmbunătățirea infrastructurii necesare pentru o justiție adaptată nevoilor copilului (camere de consiliu și spații de așteptare speciale și prietenoase pentru copii);
- Valorificarea bunelor practici și a inițiativelor existente;
- Adoptarea unui plan pe termen lung pentru a face justiția adaptată nevoilor copilului, cu ținte concrete și buget adecvat;

Formare

- Asigurarea formării, atât inițială cât și continuă pentru specialiștii care lucrează cu copiii ce participă în proceduri judiciare (judecători, procurori, polițiști, avocați, consilieri juridici);

- Formarea specialiștilor care lucrează cu copiii ar trebui să meargă dincolo de aspectele legale, incluzând aspecte legate de psihologia (dezvoltării) copilului, comunicarea cu copii, drepturile copilului și psihologia victimei;
- Profesioniștii din domeniul social care lucrează cu copiii ce vin în contact cu sistemul judiciar (psihologi, asistenți sociali, specialiști în domeniul probațiunii și personal al ONG-urilor care sunt active în acest domeniu) ar trebui să beneficieze de formare cu privire la aspectele legale relevante;
- Atât formarea inițială cât și cea continuă ar trebui să ofere specialiștilor abilitatea de a avea o cunoaștere și înțelegere în profunzime a principiului interesului superior al copilului, cât și să-i împuternicească să aplice în practică acest principiu în fiecare procedură judiciară care implică copii.

Cooperare

- Agrearea unei metodologii de cooperare și creșterea nivelului de cooperare, coordonare și lucru în rețea între diferitele categorii de specialiști care lucrează cu copii implicați în proceduri judiciare, cu precădere între profesioniștii din domeniul juridic și celelalte categorii de profesioniști;
- Desemnarea unui profesionist care are responsabilitatea să se asigure că copilul primește informații și sprijin;
- Crearea de materiale prietenoase pentru copii care ar putea fi folosite când se face informarea copilului;

Asigurarea protecției copiilor implicați în proceduri judiciare

- Folosirea mai bună și extinsă a tehnologiei în cazuri de audiere a copilului victimă sau martor la o infracțiune, pentru a preveni victimizarea secundară a copilului cauzată de contactul cu făptuitorul și rudele acestuia;
- Identificarea de soluții procedurale și mecanisme de cooperare pentru a reduce durata proceselor (cu precădere în cazuri de trafic) și pentru a evita audieri ale copilului repetate și care nu sunt necesare pe parcursul procedurilor;
- Protejarea identității copiilor victime pe portalul instanțelor de judecată;
- Asigurarea faptului că toți copiii implicați în proceduri judiciare primesc sprijin psihologic și social pentru a reduce stresul, pentru a face copilul să se simtă mai confortabil în ceea ce privește experiența audierii și pentru a trece peste situația dificilă care a dus la participarea sa în proceduri judiciare; sprijinul oferit copiilor ar trebui să acopere perioada de dinainte, din timpul și de după proceduri.

RESURSE:

- Centrul de Resurse Juridice, Fusu-Plăiașu G., Manole M, *Child participation in justice: Romania*, 2012, disponibil la: http://fra.europa.eu/sites/default/files/child-friendly-justice-professionals_ro.pdf
- European Union Agency for Fundamental Rights (FRA), *Child-friendly justice. Perspectives and experiences of professionals on children's participation in civil and criminal judicial proceedings in 10 EU Member States*, 2012, disponibil la: http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2015-child-friendly-justice-professionals_en.pdf.
- European Union Agency for Fundamental Rights, *Guardianship for children deprived of parental care. A handbook to reinforce guardianship systems to cater for the specific needs of child victims of trafficking*, 2014, disponibil la: http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/e-library/docs/guardianship_for_children/guardianship_for_children_deprived_of_parental_care_en.pdf
- Pagina FRA privind drepturile copilului: <http://fra.europa.eu/en/theme/rights-child>
- Comitetul ONU pentru Drepturile Copilului, *Comentariul General Nr. 14 (2013) cu privire la dreptul copilului ca interesele sale superioare să fie luate în considerare mod prioritar*, disponibil la: http://www2.ohchr.org/English/bodies/crc/docs/GC/CRC_C_GC_14_ENG.pdf
- *Orientările Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei privind justiția în interesul copilului*, disponibile la: http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/childjustice/Source/GuidelinesChildFriendlyJustice_RO.pdf

ANEXĂ – Citate

“În mod evident, nu putem vorbi de o practică, vorbim de cazuri care sunt soluționate aleatoriu, în funcție de inspirația organului de cercetare penală... și de resursele disponibile la momentul respectiv al unui ONG, ceea ce nu este în niciun caz în regulă.[...] nu mi se pare firesc ca instituție, atâta timp cât am cauze.. am de instrumentat cauze cu victime minore, să trebuiască să improvizez împreună cu un ONG, să găsim bani de.. ăă de experti.. și așa mai departe atâta timp cât am o lege care îmi reglementează foarte clar ce este de făcut și atunci eu cred că ar trebui efectiv făcut – nu neapărat presiuni, că nu suntem în poziția în care să facem presiuni – dar demersuri, atât cât ține de fiecare în parte, să activăm cadrul ăsta legislativ.”

„deși noi am făcut solicitare la Barou și ni s-au dat 3 avocați care să fie în permanent la dispoziția părților vătămate. Niciodată nu răspund la telefon sau veșnic sunt ocupați.”

“..iertați-mă, trebuie să vă spun, eu am întâlnit de exemplu avocați care au venit și au apărut din oficiu și după ce au apărut din oficiu, la următorul termen i-am găsit avocatul părții.. celeilalte, adică a traficantilor, pentru că a aflat deja tot ceea ce era foarte important, ori vă dați seama, un copil la 13-14 ani nu se poate apăra.”

“Povestesc o întâmplare tocmai cu dosarul acela de urmărire penală pentru viol. Deci noi eram acolo, era în aceeași sală și învinutul și partea vătămată, eram la ofițerul de poliție care instrumenta cauza și în acel moment tot intra ba șoferul care îi spunea că trebuie să se grăbească să cumpere benzină, să-i dea... de unde își ia el bani să meargă... deci cum să vă spun, la un moment dat chiar m-am supărat și le-am spus: „Domn’ e dar mai încetați cu...”. A mai venit un coleg să întrebe nu știu ce. ‘Domn’ e dar n-aveți o sală, nu putem merge?’... Păi că ‘nu avem că astea sunt condițiile’. Deci cred că s-a afectat într-o măsură foarte mare dosarul, soluția dosarului, rezoluția dosarului de urmărire penală, datorită faptului că n-am avut condiții să ne concentrăm pe... ceea ce luăm, se gândeau și la benzină și la ce-l întreba șeful și vezi că ne grăbim, deci nu se poate așa ceva. [...] Adică nici ăia nu erau vinovați, dar dacă... înțelegeți? Nu era un mediu potrivit, nu erau împrejurările potrivite pentru audiere. Iar în ceea ce ne privește pe noi, avocații, trebuie să fim extrem de atenți la așa ceva, adică de o mie de ori să ne mărim agilitatea, să fim foarte atenți la ceea ce se întâmplă, să ne preluăm ideea de unde am lăsat-o. [...] Deci cel puțin la noi așa e, nu știu cum e la București, dar aici nu sunt condiții.”

„[Toate audierile le realizați la sediul DGASPC?] Majoritatea. [...] dar am fost certat din cauza asta, chiar la un seminar de domnul judecător pentru că codul de procedură penală spune că partea vătămată sau.. se audiază la sediul organului de cercetare penală, dar întrucât nu au condițiile, nu pot să-mi bat joc de un copil să-l.. vă dați seama că de multe ori e un copil care a suferit o traumă...”

“Prima a fost o situație în care secția de poliție s-a prezentat cu victima minoră în sala de judecată, în ședință publică, martora.. nu, victima a fost lăsată acolo și poliștii au plecat, nu este vina dânilor, este din pricina faptului că sunt.. că nu se fac ăă instruirii speciale, victima a stat 3 ore în sala de judecată și când au fost inculpații prezenți nu cunoșteam înfățișarea ei așa că nu mi-am putut da seama, m-a semnalat la un moment dat greșierul, și ăă avocatul din oficiu, am dispus evacuarea ei din sala de ședință, oricum era prea târziu pentru că întreaga depoziție s-a modificat...”

“[...] atunci am văzut pentru prima dată, este uimitor, ăă.. traficantul a avut voie să pună întrebări direct victimei ăă. A avut doamna judecător o tentativă de a spune, <Aveți reprezentant?>, dar când avocatul a-nceput să urla că el nu știe să pună toate întrebările, că traficantul e direct implicat și că ar trebui să aibe dreptul s-o întrebe pe victimă, doamna judecător a tăcut din gură, traficantul i-a adresat în mod direct victimei și eu am stat chiar lângă ea și-am văzut-o cum a reacționat, că nu știa ce să facă, să răspundă sau să nu răspundă, mai ales că întrebările formulate de traficant nu aveau în vedere ofensa, ci ăă identitatea victimei, scopul lui era să afle identitatea [...] și la sfârșit i s-a adresat pe nume, zice <Știu cine ești> și i-a spus pe nume, numa’ că n-a leșinat copila pe scaun.”

„Pot să apelez la această tehnologie atunci când există indicii că integritatea fizică sau psihică a minorului este pusă în pericol datorită unor acțiuni anterioare, concomitente sau posibil viitoare ale inculpaților ori direcționate prin intermediul altor persoane. Este o dispoziție de protecție. Dacă nu există astfel de indicii, ăă în cazurile care privesc victime minore, ședința de obicei este secretă, este separată de alte ședințe și sunt prezenți numai... inculpații, avocații lor, completul de judecată și psihologul sau un reprezentant al Direcției de Protecție [n.a., a Copilului].”

“Deci pe trafic de persoană, depinde de procuror. Sunt unii procurori care înregistrează audierea și o pun ca probă în instanță, pentru că multe victime își schimbă declarația în instanță și aceea este o probă în plus. [...] fie sub influența infractorului sau a prietenilor, rudelor, ele își mai schimbă declarația și atunci procurorul își ia ca o măsură de precauție... dar nu toți procurorii fac asta.”

„Nu există norme, nu există standarde, nu există metodologii clare privind audierea copilului. Audierea se face strict prin prisma experienței magistratului, în modalitatea în care dumnealui știe să-și facă treaba [...] nu există tehnici instituționalizate în ceea ce privește audierea copilului. Ceea ce vă pot spune e că depinde foarte mult de capacitatea și abilitatea magistratului sau organelor de urmărire penală în a-și instrumenta cazul și bineînțeles în funcție de propria experiență și formare ... dacă există formare.”

“[...] polițiști foarte interesați [...] după ce-am ajuns cu victima la secția de poliție.. după prima.. primul interviu, în timp foarte scurt au venit de la județ... ofițerii specializați [...] cu un limbaj extraordinar, foarte frumos, foarte plăcut, chiar m-au.. ăă.. ... m-au făcut și pe mine să am încredere deosebită în ofițerul respectiv. Am mers cu el cu mașina [...] în timp ce transporta victima către IML, discuta continuu cu ea, deci victima n-avea timp să stea să viseze, să.. se gândească ce-o fost, cum o fost, discuta continuu, continuu.. foarte.. foarte plăcut și foarte.. [...] noi...eu simțeam ca și... observatori, simțeam ăă...[...] și un bun profesionist extraordinar, da [...]”

“Sunt și situații în care se tre..., sare calul, am văzut nu o dată situații în care polițistul și-a permis să zică ‘Hai, lasă, că știu că ți-a plăcut’ sau ... deci une..., preconcepțiile și stereotipurile personale intervin în chesti Adică domnișoară, 16 ani, care arăta de 19, care a fost violată, dar care ... și frecvența anumite cercuri, dar totuși, a fost violată în final și pe chestia asta ‘Lasă, că și tu ai căutat-o, și ție ți-a plăcut, lasă că o meriți, cumva...’, cam ăsta era mesajul direct sau indirect.”

“E suficient să intre într-o sala de judecată și să vada o sala plină și eventual și o boxă plină cu inculpați, ca așa se întâmplă, e clar că îi lezează, poate să îi lezeze conduita și atitudinea celorlați parti care participă la judecată...și poate să îi lezeze reaudierea și rememorarea anumitor aspecte poate traumatizante despre care îl întrebi.”

„Deci 7 ani a fost în proces copilul ăsta, de când era minor, de la 14 ani până a venit aici, când era minoră.. și până la 21 de ani sau cât avea, deci.. într-una, procese, procese...Audieri.. da, da, da..... Nu știu să zic acuma de câte ori pe an sau... știu că era o filieră mult mai... mult mai mare și o rețea așa care.. cu multe încrângături și.. practic de la un proces a trecut la alt proces, de la proces împotriva românilor s-a d.. trecut la un proces împotriva italienilor care a exploatat-o, deci a fost așa, o.. un proces foarte lung, să zic, 7 ani.”

„Durata depinde de la caz la caz. Sunt magistrați care au posibilitatea de a dezvolta dialogul cu copilul și o audiere să dureze cel puțin un sfert de oră, sunt magistrați sau copii care nu fac față stresului provocat de această intervenție și de acest dialog și dialogul poate avea loc maxim într-un minut, adică copilul nu poate spune nimic, plânge și atunci toată audierea e un eșec.”

„Nu foarte mult timp, pentru că, tot așa, nu avem mult timp la dispoziție, cel puțin în plasamente pot să vină să-ți aducă și 10 copii și atunci nu ai cum să-i audiezi, să stai prea mult cu ei.”

“Când Direcția este parte, deci în cauzele privind măsurile de protecție specială, [n.a., psihologul Direcției] vine întotdeauna. Din păcate nu avem același, aceeași posibilitate și atunci când avem apeluri sau recursuri, deci când ascultăm copilul în căile de atac. Atunci, de obicei, nu avem psiholog, pentru că... ăă mă rog... cel de la Direcție vine numai în cauzele lor și noi nu avem nici psiholog la instanță, nici posibilitatea să plătim un psiholog dacă e necesar și atunci, în aceste cauze, nu este de față psihologul.”

„Păi de exemplu am observat tot așa cu o fetiță. Am discutat cu ea, i-am povestit ce o să se întâmple, totul a fost în regulă până când a venit jandarmul și a luat-o de mână să o duca la judecător. În momentul când a văzut că un domn în uniformă o ia și o duce a fost foarte, foarte greu.”

„[...] noi avem o cameră de audiere a copilului dar care este total improprie, este un birou, mă rog, .. o cameră de trecere între două săli de judecată, în care lucrează 3 grefieri, în care procurorul studiază dosarele, în care coboară câte cineva tot timpul pe trepte, intră într-o sală sau într-alta și care nu este amenajată așa cum ar trebui [...] nu avem posibilitatea. După cum vedeți, în acest sediu stau 3 instanțe, avem mari probleme de spațiu ...și asta este lucrul care deranjează cel mai tare, faptul că nu avem o cameră specială în care să intre copilul și să fie numai el și ... procurorul, eventual ... psihologul și așa mai departe. E adevărat, colegile mele grefier, în momentul în care audiem copii, ori își pun căștile la urechi și nu deranjează, pleacă, pentru ca ... audierea să se desfășoare într-un ... într-un cadru adecvat”

“La Vaslui, de exemplu, s-a construit noul tribunal, care a fost gândit din prima și a fost făcut designul clădirii astfel încât să se respecte niște standarde din acestea... care țin de siguranța și de în fine, toate detaliile care ar trebui să aibă.. să fie puse în funcțiune atunci când se ridică cauze cu minori. Sunt intrări separate, sunt camere de audiere specializate care sunt utilizate pentru audierea minorilor, unde există un spațiu mai primitiv sau există jucării, sau există lumină, sau există ... este în general un ambient... potrivit pentru audierea cauzelor cu minori și este o preocupare încă de la nivelul designului clădirii, pentru a asigura aceste standarde.”

„[...] pentru a evita această neplăcută situație în mod obligatoriu în cauzele cu minori ar fi trebuit.. trebuie să se ia cu prioritate, pentru că în practică am avut numeroase dosare în care.. cu minori, în care au fost luate la sfârșitul ședinței, timp în care minorii s-au.. efectiv s-au plictisit și mai mult decât atât.. îi n-au mai dorit să vină la următorul termen de judecată sau mai rău decât atât, au și plecat. [...] de obicei au stat pe hol, dar acuma.. ăă.. cazurile diferă, au stat și în sala de judecată împreună cu... părinții... [Asta înseamnă că au asistat la alte procese pe rol?]

Da, e posibil să... da, pentru că ședința fiind publică putea oricând să intre, pentru că practic nu poate să-i controleze nimeni, să le interzică accesul în sala de judecată.”

“[...] eu personal întreb de fiecare dată, îl întreb pe copil cum a fost, ce l-a întrebat, pentru că mă interesează să știu pentru proces și sunt și-o fire curioasă. Ăă.. de cele mai multe ori ei nu se plâng de nimic, adică spun, ”mi s-a vorbit frumos, m-a întrebat dacă vreau apă”, uneori am avut un copil care a spus că ”mi-a dat un măr”, a ieșit cu un măr de acolo, deci și ei sunt oameni, se străduiesc ca și noi toți, să-i facem să treacă cât mai ușor peste...”

„[...] ca judecător de control judiciar, am văzut și cazuri în care audierea e pur formală, adică am văzut procese de ascultare care au 2 rânduri și în care copilul a fost întrebat ”Cu cine vrei să stai?” și ”La revedere.” Deci asta nu mi se pare normal.”

“[...] aici la primăria Brașov, exista un centru de consiliere pentru părinți, în caz de divorț. Era un psiholog care se ocupa de ei și-i pregătea mai ales în relația cu copilul, era foarte util... Cum a venit criza, a fost primul lucru care a dispărut.”

“Fie că vrea, fie că nu vrea, într-o formă sau alta va fi chestionat.”

„Ulterior, pentru că acel proces verbal este mai mult cu legi și este o formulare mai judiciară, noi îi explicăm, adică eu îi explic exact ce drepturi are, că poate beneficia de mai multe servicii oferite de către stat.”

„Am văzut la noi în birou, când au adus minora, au uitat să.. trebuie să fie informată asupra ăă drepturilor pe care le are - dreptul de a intra într-un program de protecție, de a beneficia de de reintegrare, de școală, reinsertie. Nu i se explică de ce, că în Legea 678 [din 2001 privind prevenirea și combaterea traficului de persoane] sunt scrise - ai dreptul să refuzi, ai dreptul să accepți - nu explică nimeni. I se pune o hârtie în față; și la mine în birou s-a-ntâmpat, fata a semnat și-am.. am întors hârtia invers și-am spus <Acuma explică-mi ce-ai semnat> și-a-nceput să râdă și <Nu știi ce-am semnat.>, <Dar de ce-ai semnat?>, <Păi dacă mi-a dat-o polițistul...>.”

„Uite, vei fi..., s-ar putea să fii agresat verbal de către avocatul ăla, n-are nimic cu tine personal, întrebările sunt adresate nu direct ție, ci prin intermediul judecătorului care, dacă vrea reformulează... Depinde foarte mult și de nuanța judec... deci nu știi dinainte exact cum este climatul de acolo, dar încerci să-l pregătești pentru un climat destul de tensionat, chiar dacă tonul este jos. Climatul este tensionat pentru că răspunderea este foarte mare, este vorba și de libertatea altora, deci, și lucrurile sunt extrem de pres..urizante”

„Da, i se aduce la cunoștință pentru ce este chemat, deci faptul că este chemat pentru audiere într-o cauză penală în care va fi audiat în calitate de – și depinde acum în ce calitate va fi audiat – și totul va fi la ... la Poliție i se aduce la cunoștință. Verbal – <Domn'le, ești audiat>.”

“În genere, .. nu, nu avem astfel de atribuții, e organ specializat, Direcția pentru Protecția ăă Copilului și înainte de a veni părintele ..la copil, îi îl vizitează, au cum să discute cu el, inclusiv cu psihologul. [...] Poate pentru dumneavoastră ăă apărea ceva o.. problemă, pentru noi nu e. Nu informează nimeni pe nimeni. Noi pur și simplu dispunem aducerea copilului pentru audieri. În rest, este treaba noastră, a ... magistraților, a judecătorilor, să îi.. îl audiem pe copil [...] haideți ca să ăăm.. să privim lucrurile în realitate. Este greu să spui că un judecător pregătește copilul din moment ce judecătorul nu are contact cu copilul”

“Singura informație scrisă este citația”

“la sfârșitul întâlnirii facem un joc de rol [...] se întreabă copilul „știi ce face...” De exemplu avem o păpuși într-un scaun care face anumite lucruri, el este președintele și el știe „această persoană îmi va pune întrebări”, se face un fel de reprezentare ca la teatru dacă vreți. [...]copilul este rugat să spună dacă știe la ce să se aștepte de la fiecare dintre persoanele respective, dacă poate să spună aproximativ cam cu cine ar trebui să vorbească și cam ce rol are fiecare atunci este clar că el a înțeles. Deci pe mine ca specialist mă interesează, în momentul în care copilul a părăsit cabinetul de consiliere, el să aibe o reprezentare reală asupra a ceea ce urmează să se întâmple.”

“Sunt foarte importante pentru că dacă noi nu i-am comunica drepturile el nu ar avea de unde să le știe din altă parte. [...]Pentru că în momentul în care vrea și știe că poate beneficia de ceva și dorește să beneficieze, cred că este un atu pentru el.”

“este extrem de important pentru că doar informându-i ei știu să aleagă și sursa de informare, să-și aleagă, dacă vrei, și modalitatea de exprimare, da, pentru că îl informezi, el conștientizează și atunci alege, are opțiune <spun ceea ce știu, nu spun ceea ce știu>, <imi aduc aminte sau nu îmi aduc aminte; fac eforturi sau nu fac eforturi>”, sunt niște chestiuni ca el ca individ și în ceea ce privește respectarea legii, da, trebuie să-l informezi.”

„În sistemul nostru judiciar nu există o modalitate de informare a copilului. Nu avem nici măcar un ghid de informare pe care să-l punem la dispoziția justițiabililor, fie adulți, fie minori, cu privire la procedurile judiciare. Că mai avem afișate pe ușa Instanței care ar fi conduita, care trebuie să fie conduita unui justițiabil în fața Instanței, aceasta nu reprezintă o informare a justițiabilului în materia drepturilor și obligațiilor sale și cu atât mai puțin a copilului.”

“Copiii ajunși la mine mă întrebă și pe mine ce se întâmplă și le explic și eu ce se întâmplă din ce știu eu.. mai ajung apoi.. mai sunt asistenți sociali sau profesoara de limba română sau așa.. și deci de la fiecare încercă să aflu cât mai multe și să-și completeze.. completeze tabloul.”

„Când sunt 5 copii în jumătate de oră, de audiat sau 20 de minute, am fi naivi să credem, oricât de multă bunăvoință ar exista din partea judecătorului că-i poate explica care sunt drepturile lui și de ce se află acolo și și și.. nu cred că se întâmplă lucrul ăsta.”

“parerea mea e ca sunt destul de speriați și timorati ca vin aici, și de fapt nu prea știu ce se întâmplă cu ei, de ce vin, de ce sunt aduși și cred ca sunt speriați, asta e percepția copilului. De exemplu, o fetița m-a întrebat “Imi faci vreo injecție, ceva?”

“Să îi dau o broșura să citească...nu, deci asta e o abordare pentru un adult.”

„[...] de multe ori copiii nu sunt interesați să aflu, ceea ce nu mi se pare nimic anormal, pentru ca e normal din moment ce ai adultul lângă tine, preferi să fii copil în continuare și să lași adultul să se informeze el, nu tu. Lor li se spune dar nu acordă o foarte mare importanță, din ceea ce am observat eu. Asta nu înseamnă că nu există cazuri în care copilul este chiar interesat de ce se întâmplă cu el, deci așa minți să spun acest lucru, știu că există, dar nu...[...] Nu cred că există să nu fie informați, deci nu are cum, pentru că trebuie să mergi cu copilul, copilul nu poți să îl obligi să meargă într-un loc unde nu vrea să meargă, începe să-ți urle, să-ți țipe, să dea din mâini și din picioare ca orice copil, deci dacă...”

“[...] un ONG sau el nu are o.. nu are.. adulții nu au o imagine, nici măcar avocații plătiți sau de puține ori avocații plătiți spun părților în proces de <Urmează faza asta, urmează faza aia, trebuie să trecem prin aia, durează cam atât, acolo o să fie așa, în partea ailaltă așa, în partea ailaltă... și se finalizează în atât.. cam aproximativ atâtea luni, după ce am trecut etapele astea procedurale.>, deci chiar adulții sunt lipsiți de asta nemaivorbind de copii.”

“Noi în cadrul unor proiecte anterioare de prin.. 2007-8-9 încoace am... la nivelul tuturor secțiilor de poliție și dacă nu mă înșel și la Parchet și la Municipiu, au fost realizate niște camere din acestea cu geam unidirecțional și așa mai departe. Problema este că datorită lipsei de spațiu acestor în cadrul acestor instituții, este o cameră care este utilizată doar pentru asta. Practic e vorba de un perete între două birouri.. unde s-a făcut un geam și .. în anumite situații ies colegii.. ăă.. iese polițistii de acolo și se folosește acel geam în felul respectiv. [...] presupun că e dificil să-l i tot scoți [pe polițiști] și să folosești geamul ăla în mod curent, dar dotarea este făcută. De asemenea, la mijloace de înregistrare audio-video ... computere cu... tot sistemul de ... înregistrare specific și la instanță și la Parchet.. la Parchet uite... parcă și la Parchet, au fost la un moment dat făcute astfel de dotări, dar e vorba de proiecte care s-au derulat în perioada ăă.. 2003-4-5-6 și nu știu în ce măsură acele... acea tehnică mai este actuală sau mai este funcțională.”

“Nu, deși am făcut parte de mulți, mulți ani și fac și acum parte din complete specializate, dar din păcate, nu s-a asigurat o pregătire a judecătorilor specializați în... lucrul cu minorii.”

„Păi din punctul meu de vedere, vizavi de partea penală...interesul în primul rând este al meu, ca organ de poliție, de cercetare penală, să aflu adevărul. Și atunci normal că [inauzibil] încerc să interacționez cu copilul în așa fel încât să mă ajute. Interesul lui e decât în momentul în care el este cel vătămat. Și atunci este vătămat, când asistă..., când e bătut de părinți, de exemplu. Și atunci trebuie să fie altfel discutat cu el.”

„In cadrul procedurile judiciare chiar daca textul de lege, legile speciale, spun sa avem in vedere principiul superior al interesului copilul, intr-o procedura judiciara esti obligat sa urmaresti aflarea adevarului si respectarea normelor procedurale si atunci ca si organ de cercetare penala ne asiguram ca respectam procedurile legale ca aducem in primul rand la cunostinta drepturile si obligatiile pe care le are in calitatea pe care o are in cauza respectiva, in paralel dezirabil ar fi sa urmaresti acest interes superior al copilului, si sa faci ca respectarea procedurile sa nu intre in contradictie cu sentimentul lui de confort si siguranta si sa nu cauzeze trauma sau alte sentimente negative, este mai dificil si trebuie de vazut cum sa pastrezi acest echilibru.”

“ deci nu.. aceste.. aceste instituții nu cooperează în interesul copilului, aceste instituții argumentează în propriul lor interes, cum să scăpăm de-o grijă-n plus.”